

Svensk havsplanering, vindkraft och vandrande lax

Havs
och Vatten
myndigheten

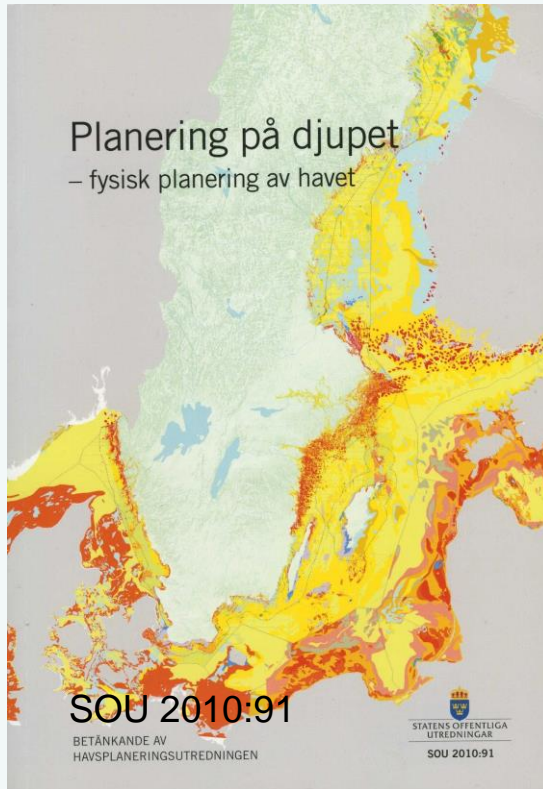
Jan Schmidtbauer Crona

jan.schmidtbauer.crona@havochovatten.se

2024-10-08

Svensk havsplanering, regelverket

Miljöbalken 4 kap 10§

Regeringens proposition
2013/14:186

Hushållning med havsområden

Prop.
2013/14:186

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.
Stockholm den 13 mars 2014.

Frederik Reinfeldt
Lena EK
(Miljödepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås nya bestämmelser om hushållningen med havsområden. Bestämmelserna avser en samlad hushållning i syfte att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. För hushållningen med havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet ska regeringen besluta om vägledning till myndigheter och kommuner när de prövar anspråk på användningen av områdena. Vägledningen ska ges i form av en havsplan för vart och ett av områdena och omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte är fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen. Havsplanen ger uttryck för statens syn på hushållningen med havsområdet. Havsplanen blir en del av myndigheternas och kommunernas beslutsunderlag i fråga om vilken användning som ett havsområde är mest lämpat för med hänsyn till områdets beskaffenhet och läge samt de behov som finns. Regeringen ska få meddela föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter och åtgärder inom ett område som omfattas av en havsplan. Det ska vara fråga om föreskrifter som behövs för att uppnå syftet med planen. De lagbestämmelser som behövs tas in i 4 kap. miljöbalken där de övriga lagreglerna om hushållning med mark och vatten för vissa områden i landet finns. I plan- och bygglagen (2010:900) tydliggörs att de föreslagna nya bestämmelserna i 4 kap. miljöbalken, som är en instruktion och ett bemyndigande till regeringen, inte innehåller sådana materiella bestämmelser att de kan tillämpas direkt i mål och ärenden enligt plan- och bygglagen. Detsamma gäller ett redan infört bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om lodislagning. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 september 2014.

Prop. Hushållning med havsområden 2013/2014:186

28.8.2014 SV Europeiska unionens officiella tidning L 257/135

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artiklarna 43.2, 100.2, 192.1 och 194.2,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översälsande av utkastet till lagförslaget till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs yttrande (1),

med beaktande av Regionkommitténs yttrande (2),

i enlighet med det ordinarie lagförslagsförfarandet (3), och

av följande skäl:

- (1) Den höga och snabbt ökande efterfrågan på havsområden för olika ändamål, såsom anläggningar för energi från förnybara energikällor, prospektering och utvinning av olja och gas, sjöfart och fiske, bevarande av ekosystem och biologisk mångfald, råvaruutvinning, turism, vattenrekreativitet och kultur under vattnet, och de många olika belastningarna på kustremsor innebär att ett integrerat förhållningssätt när det gäller planering och förvaltning behövs.
- (2) Ett sådant förhållningssätt när det gäller förvaltning av och styrelseformer i havsområden har utvecklats i den integrerade havspolitikerna för Europeiska unionen (nedan kallad den integrerade havspolitik), däribland, som dess miljöpolicy, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG (4). Den integrerade havspolitikens mål är att stödja en hållbar utveckling av haven och att utveckla samordnade, konsekventa och öppna beslutsprocesser i samband med sektoriell unionspolitik som påverkar hav, öar, kustområden, yttre randområden och maritima sektorer, bland annat genom havsområdesstrategier eller makroregionala strategier, och samtidigt uppnå god miljöstatus enligt direktiv 2008/56/EG.
- (3) Den integrerade havspolitikerna identifierar havsplanering som ett övergripande politiskt verktyg för att myndigheter ska kunna utvärdera och förvalta havsområden.

(1) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (randdirektiv om en marin strategi) (EUT L 164, 25.6.2008, s. 19).

(2) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (randdirektiv om en marin strategi) (EUT L 164, 25.6.2008, s. 19).

(3) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (randdirektiv om en marin strategi) (EUT L 164, 25.6.2008, s. 19).

(4) Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/56/EG av den 17 juni 2008 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på havsmiljöpolitikens område (randdirektiv om en marin strategi) (EUT L 164, 25.6.2008, s. 19).

Havsplaneringsdirektivet 2014

4 kap. Särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden

Havsområden

10 § För vart och ett av havsområdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet ska det finnas en havsplan som ger vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av området. Havsplanerna ska omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav utanför de särskilda avgränsningslinjer, en nautisk mil räknat från baslinjerna, som framgår av bilaga 6 till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner. Syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Havsplanerna ska beslutas av regeringen.

Regeringen får meddela föreskrifter om sådana förbud eller begränsningar som i fråga om verksamheter och åtgärder inom ett havsplanerat område behövs för att uppnå syftet med planen. Lag (2017:1274).

Havsplaneringsförordning (2015:400)

t.o.m. SFS 2019:1107

SFS nr: 2015:400
Departement/myndighet: Miljödepartementet
Utfärdad: 2015-06-17
Ändrad: t.o.m. SFS 2019:1107
Ändringsregister: SFSR (Regeringskansliet)
Källa: Fulltext (Regeringskansliet)

1 § Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Förslag till havsplaner

2 § Enligt denna förordning ska det tas fram förslag till sådana havsplaner som avses i 4 kap. 10 § miljöbalken. Förslagen ska

1. för Bottniska viken avse havsområdet från gränsen mot Finland i Haparanda kommun till Östhammars kommuns gräns mot Norrtälje kommun,
2. för Östersjön avse havsområdet från Norrtälje kommuns gräns mot Östhammars kommun till Helsingborgs kommuns gräns mot Höganäs kommun, och
3. för Västerhavet avse havsområdet från Höganäs kommuns gräns mot Helsingborgs kommun till gränsen mot Norge i Strömstads kommun.

3 § Ett förslag till havsplan ska bestå av

1. en karta som redovisar
- a) grundragen för användningen av havsområdet,
- b) de områden inom havsområdet som är av riksintresse enligt 3 kap.

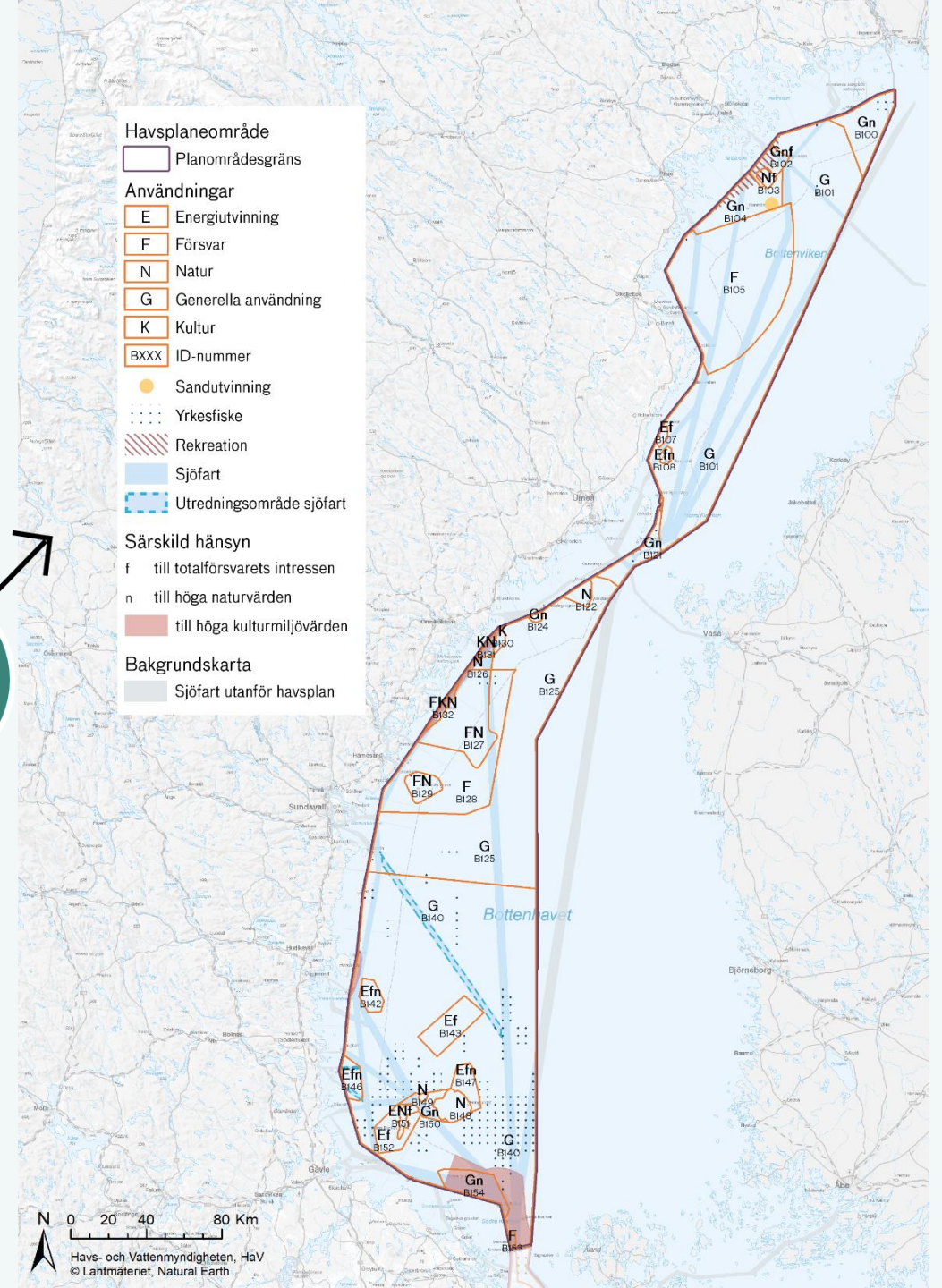
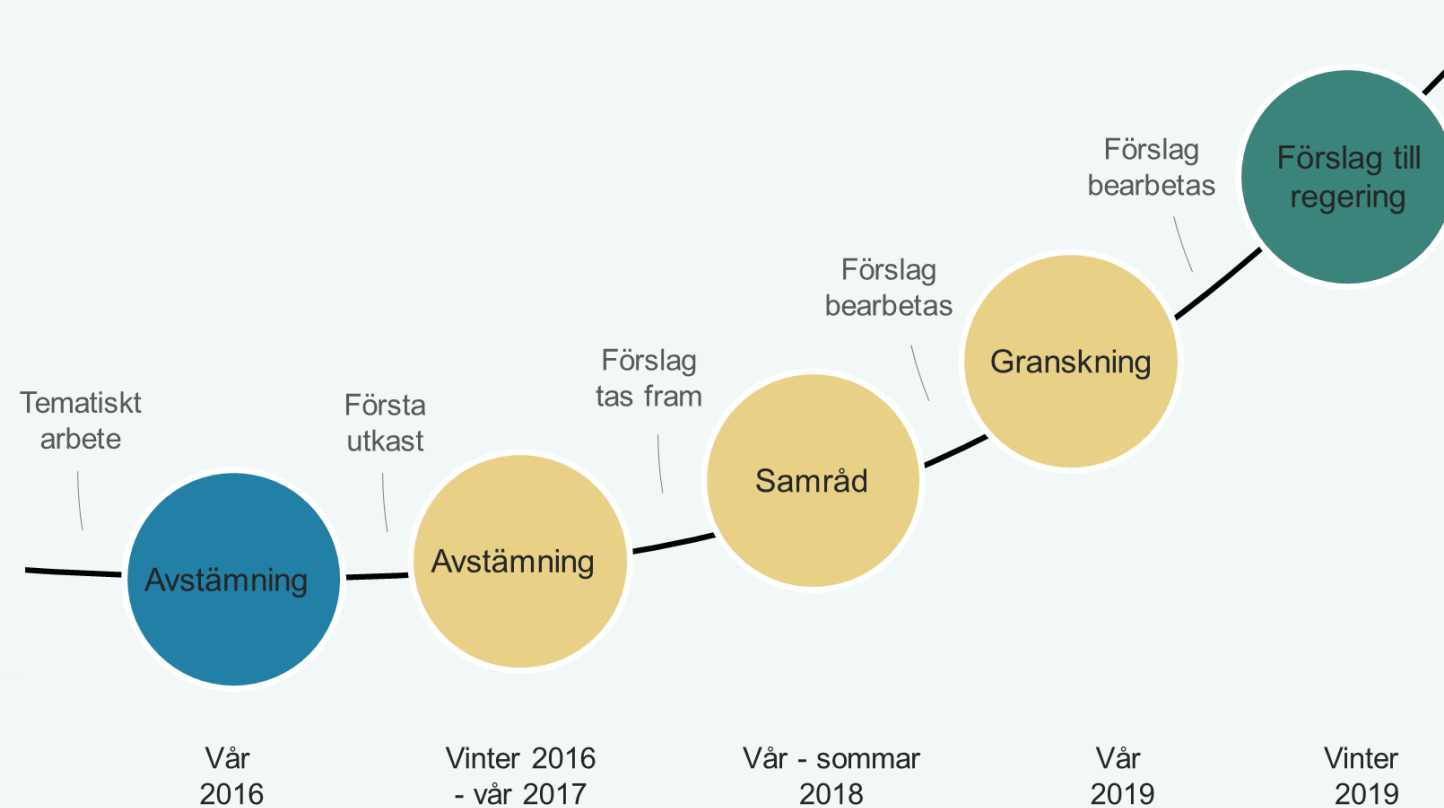
Havs- och vattenmyndighetens
bildas den juli 2011

Havsplaneringsprocessen

Första planeringsomgången

Territorialvatten & ekonomisk zon

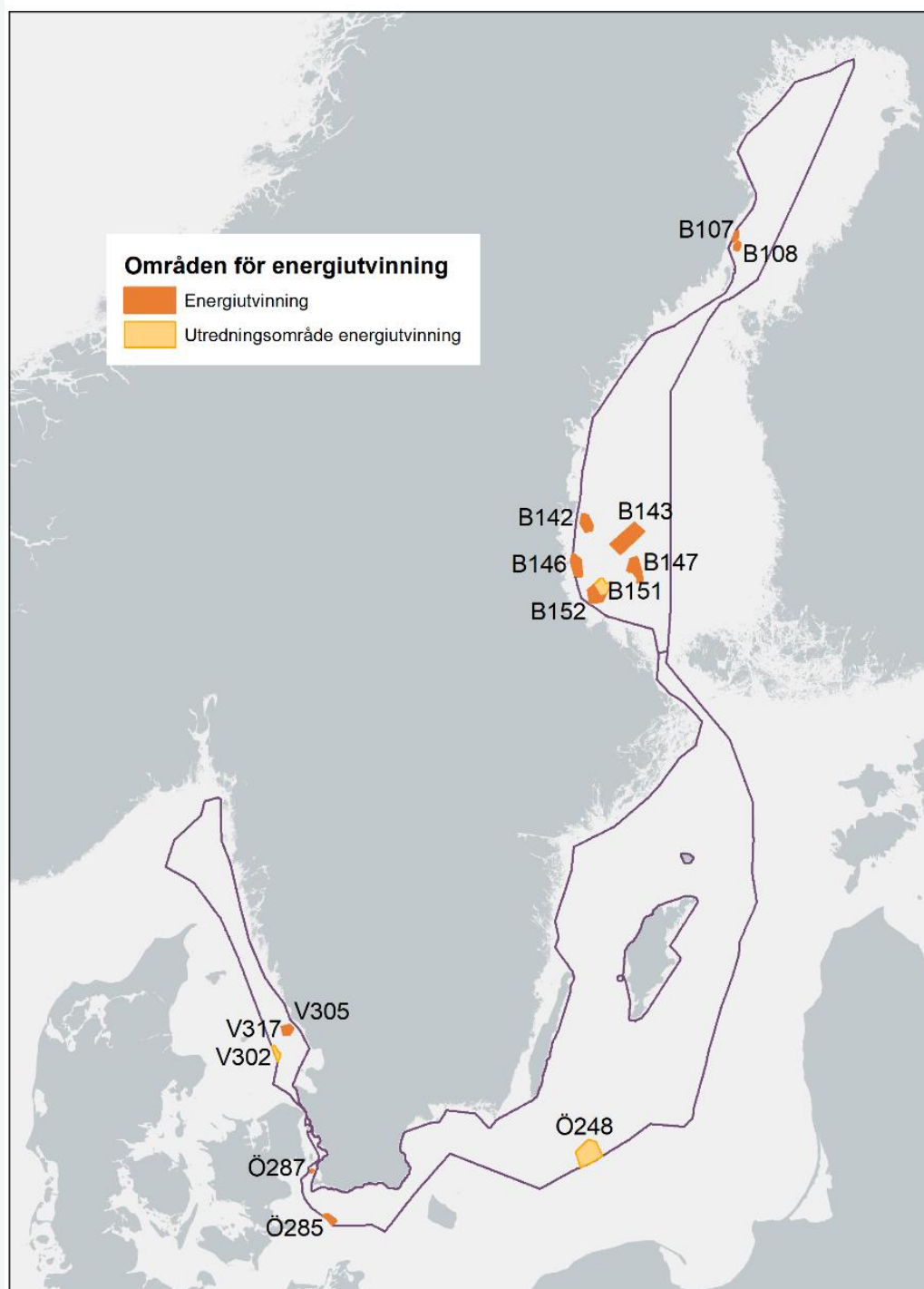
Vägledande för kommunal planering och prövning av verksamheter

Energiutvinning i beslutade havsplaner

Havs
och Vatten
myndigheten

- » Utpekade områden i beslutade planer motsvarar ca 60 TWh årlig produktion. Bedöms ge 20-30 TWh årlig produktion.
- » Klimatförändringar och klimatpolitiska målsättningar
- » Framtida elbehov
- » Försörjningstrygghet och oberoende

Uppdrag om nya områden för energiutvinning i havsplanerna

- Havsplanerna behöver uppdateras för att möjliggöra ytterligare 90 TWh årlig elproduktion – totalt 120 TWh
- Havs- och vattenmyndigheten ska vidta de åtgärder som krävs enligt havsplaneringsförordningen (2015:400)
- I första hand Västerhavet och norra, mellersta och sydöstra Östersjön inklusive svensk ekonomisk zon
- Fokus på samexistens och samverkanslösningar
- Energimyndigheten tillsammans med flera centrala myndigheter* ska ta fram underlag för nya eller ändrade områden för energiutvinning (steg 1)

* Energimyndigheten, Försvarsmakten, Jordbruksverket, HaV, Naturvårdsverket, RAÄ, SGU, Sjöfartsverket,

Områden med goda
förutsättningar för
vindkraft

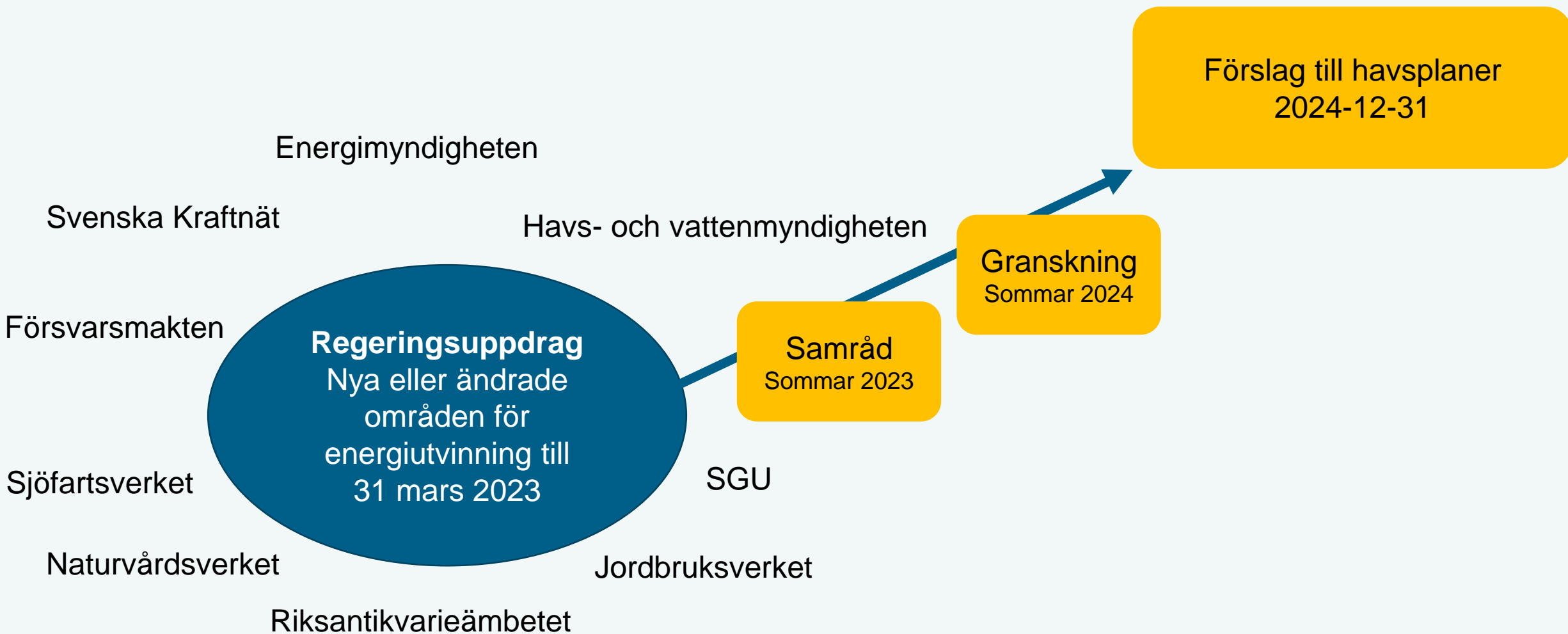
Havs
och Vatten
myndigheten

Ny havsplaneringsprocess!

Källa: Energimyndigheten, juni 2022

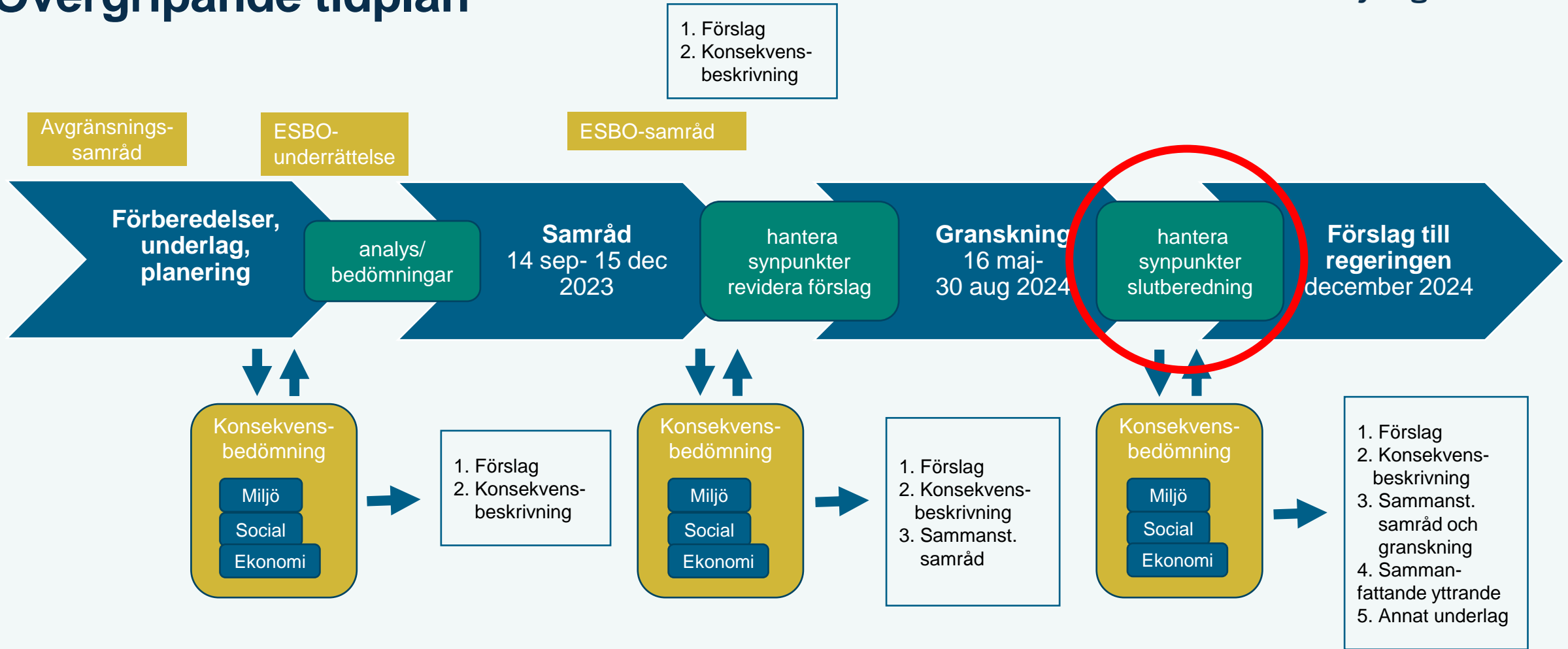
Myndigheterna i samma båt - på väg mot ändrade havsplaner

Havs
och Vatten
myndigheten

Övergripande tidplan

Havs
och Vatten
myndigheten

Planhandlingen

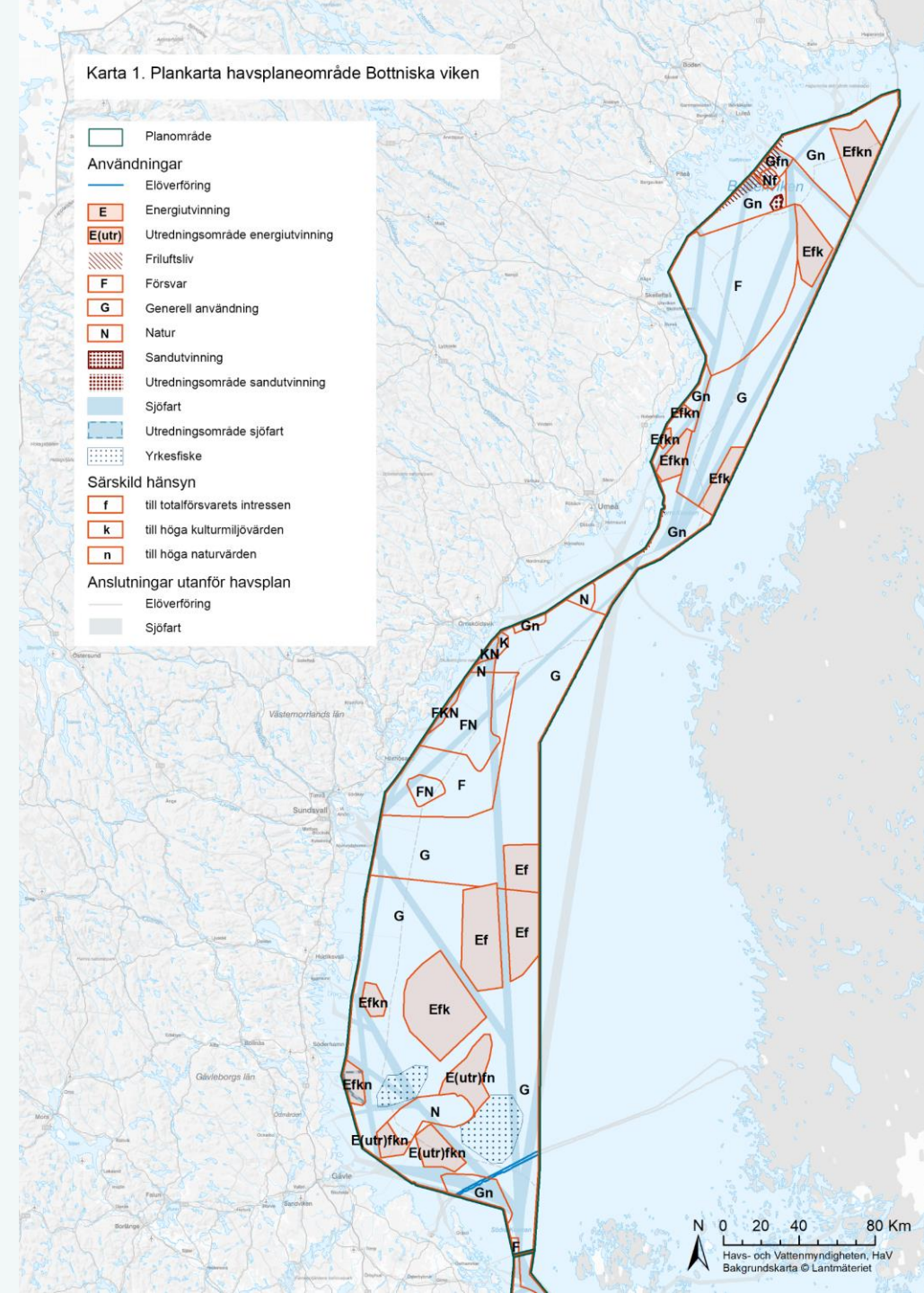
- » Del 7 – Planeringsförutsättningar blir en bilaga (ca 140 sidor)
- » Plandokumentet innefattar
 - Beskrivning av havsplanering och havsplaneprocessen
 - Planens vägledning om användning och särskild hänsyn
 - Principer för bedömning
 - Innebörd och konsekvenser
- Förtydligad struktur i text och tabeller
- » Konsekvensbedömningen separat dokument

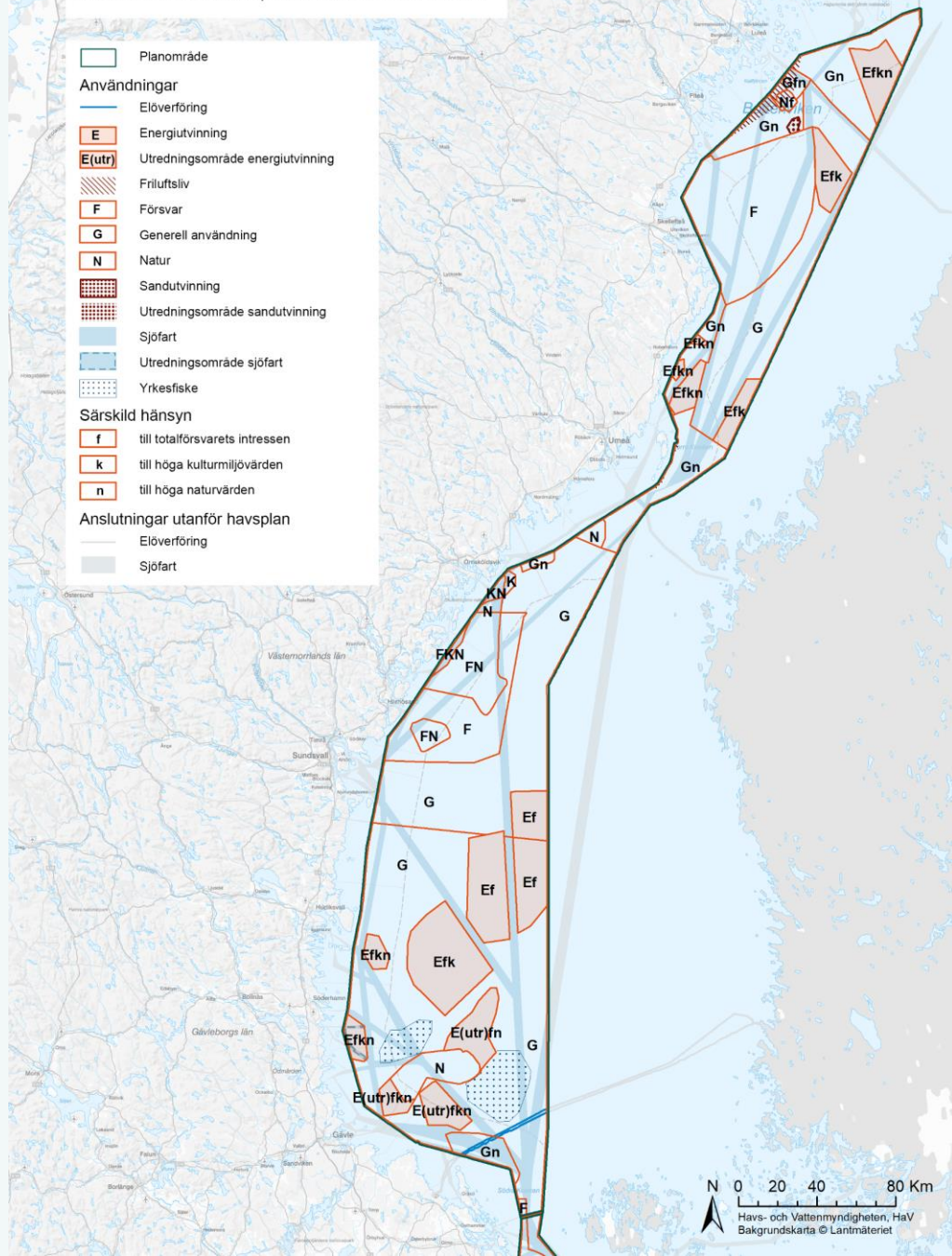
Havsplaneområde Bottniska viken

Havsplaneområde Bottniska viken

- » Goda förutsättningar energiutvinning och andra verksamheter
- » Världsarv, småskaligt fiske och värdefull natur
- » Isbildning och vintersjöfart – HaV initierat studie för ökad kunskap
- » 12 områden med användning energiutvinning, E
- » 3 utredningsområden energiutvinning, E(utr)
 - » Stora osäkerheter kring områdenas potentiella påverkan på migrerande fågel
- » Revideringar av energiområden gjorda med hänsyn till framförallt yrkesfiske, vintersjöfart, kultur- och friluftslivsvärden vid kusten samt vikaresäl
- » Särskild hänsyn totalförsvaret, natur och kulturmiljövärden

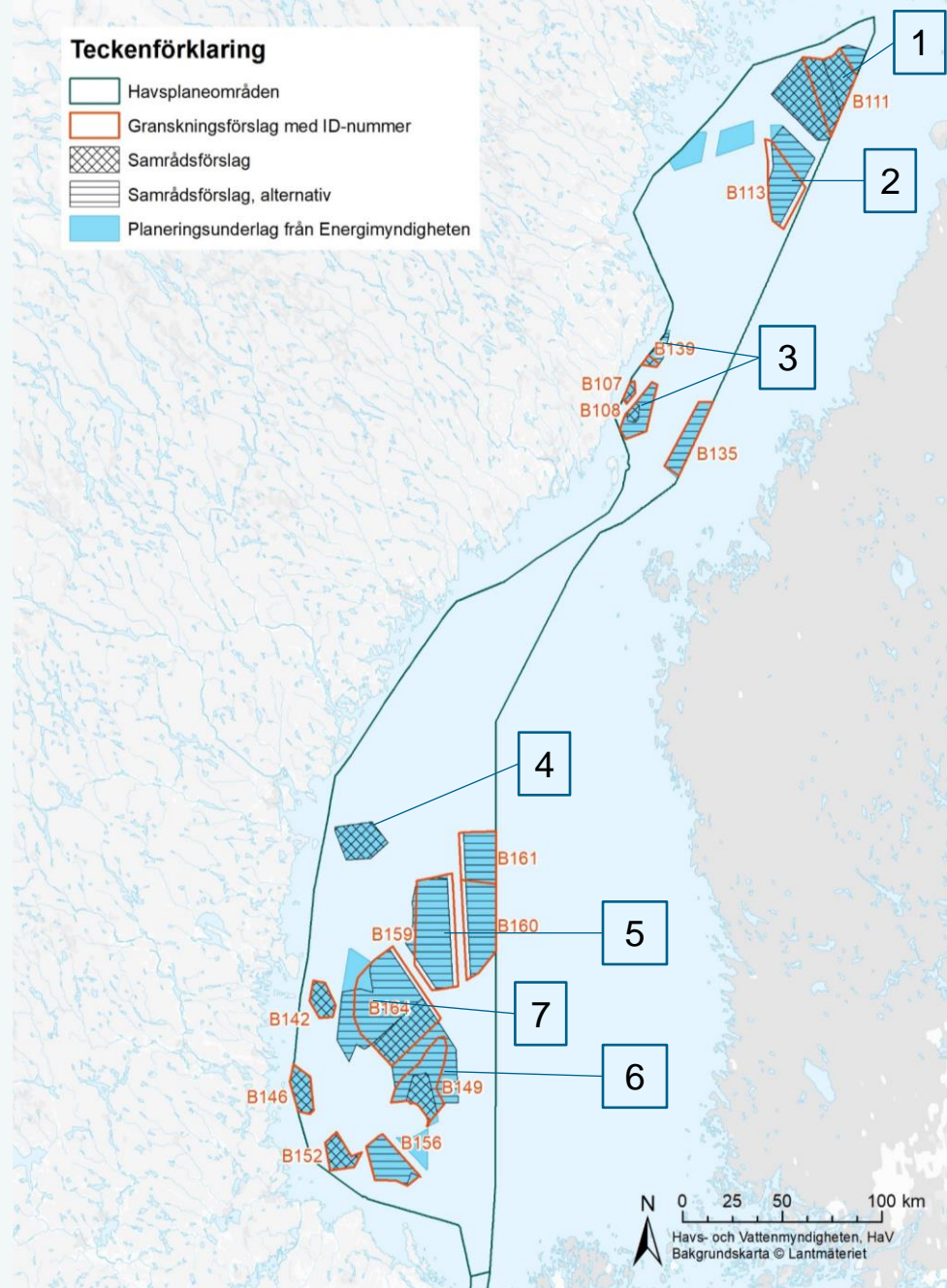
Karta 1. Plankarta havsplaneområde Bottniska viken

Energiområden, förändringar

Teckenförklaring

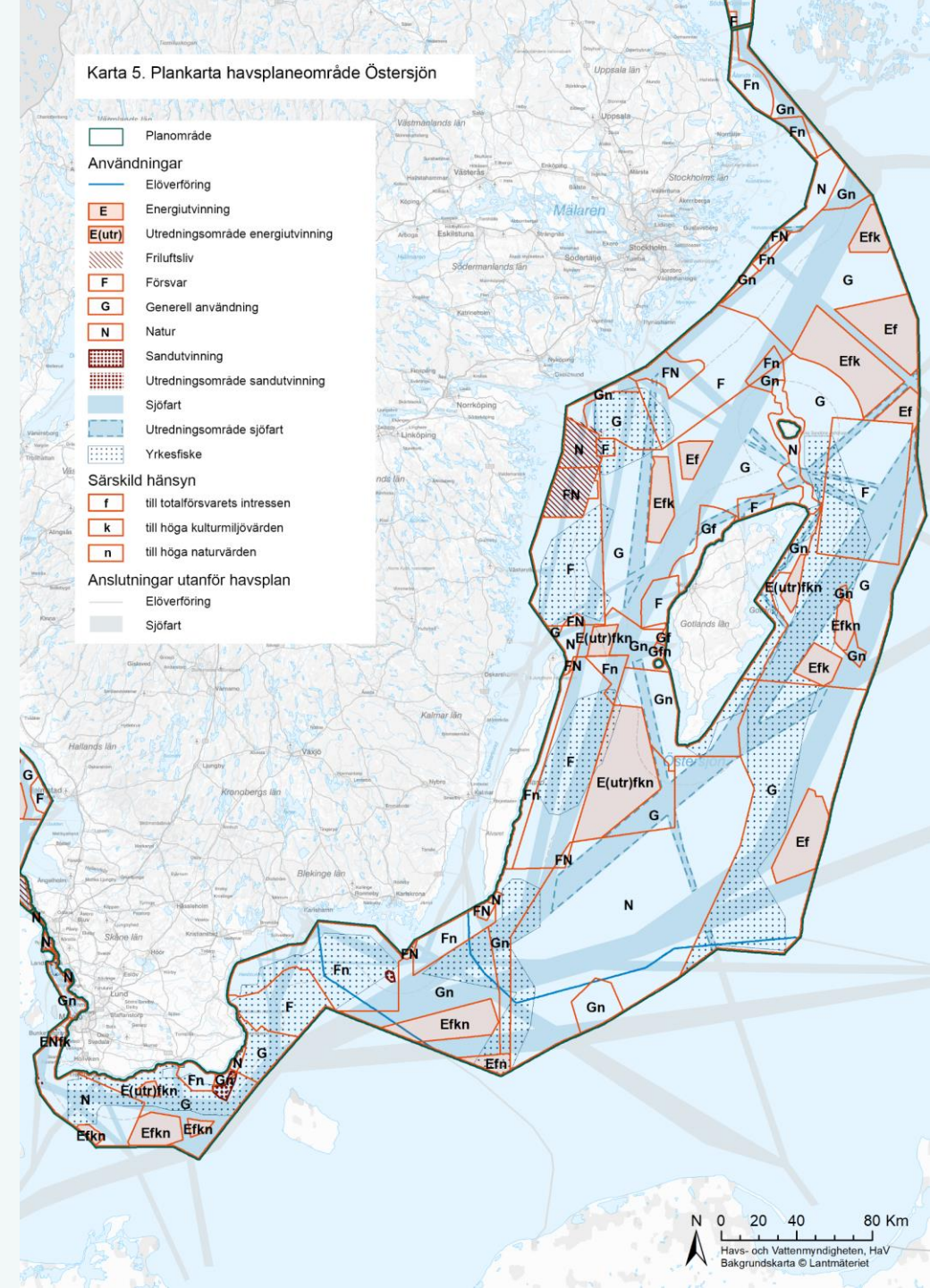
- Havsplaneområden
- Granskningsförslag med ID-nummer
- Samrådsförslag
- Samrådsförslag, alternativ
- Planeringsunderlag från Energimyndigheten

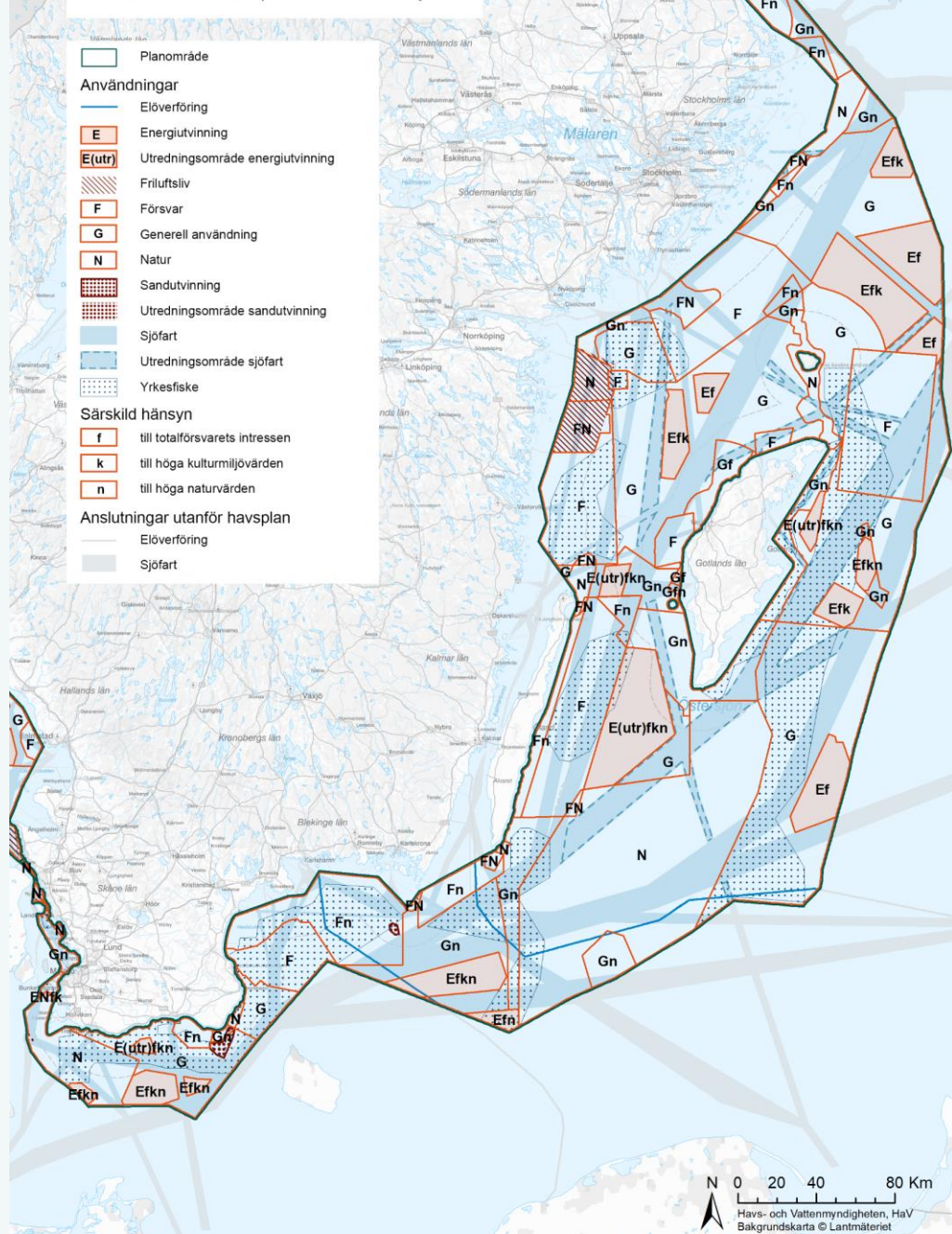
Havsplaneområde Östersjön

Havsplaneområde Östersjön

- » Totalförsvarets intressen
- » Sjöfart och yrkesfiske
- » Höga naturvärden (ex. fågel och tumlare) och friluftslivsvärden
- » 15 områden med användning energiutvinning, E
- » 4 utredningsområden energiutvinning, E(utr)
 - » Stora osäkerheter kring områdenas potentiella påverkan på migrerande fågel
- » Revideringar av energiområden gjorda med hänsyn till framförallt yrkesfiske och natur
- » Särskild hänsyn totalförsvaret, natur och kulturmiljövärden

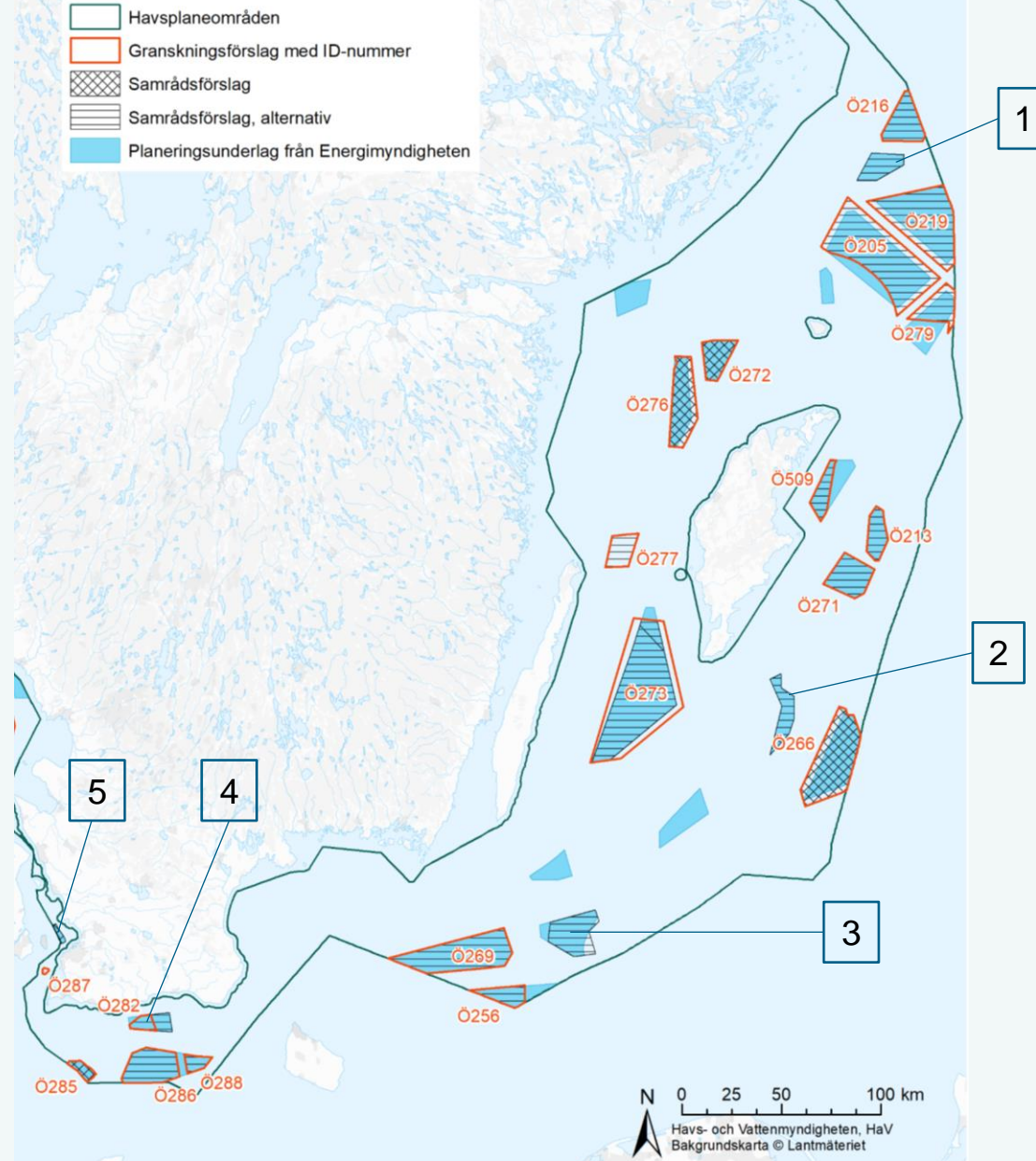

Karta 5. Plankarta havsplaneområde Östersjön

Energiområden, förändringar

Teckenförklaring

Uppdrag åt SLU aqua 2024 om potentiell påverkan på vandrande lax av havsbaserad vindkraft

-
- » Bedömning av risk för påverkan på vandrande lax på basen av befintligt kunskapsläge
 - » Sammanställning av information om elektromagnetiska fält från de anläggningstekniker som kan komma att användas

Sammanfattning

- Det finns inga empiriska undersökningar av hur havsbaserad vindkraft kan påverka lax i svenska hav, eftersom det i dagsläget inte finns vindparker i områden där det förekommer lax så att man kan studera detta.
- Enligt nuvarande kunskapsläge om laxens biologi och påverkan från havsbaserad vindkraft bedöms risken som låg att vandrande lax påverkas negativt, om vindparker anläggs med bottenfasta fundament med ett långt avstånd mellan tornen och lokaliseras i utsjön på ett inte alltför grunt vattendjup (mer än cirka 30 meter).
- Risken för negativ påverkan på vandrande lax bedöms som låg även vid användning av flytande fundament, men osäkerheten är något högre. De kablar som transporterar el från flytande fundament kommer att ligga i vattenmassan och skulle komma närmare laxen än vid användning av bottenfasta fundament. Det magnetiska fältet från kablarna har dock en mycket begränsad spridning, i storleksordningen högst enstaka meter.
- Även om risken bedöms som låg så är det viktigt med uppföljande studier i och omkring de vindparker som anläggs, med fokus på att klarlägga laxens beteende vid fundamenten. Om flera vindparker byggs är en samordnad övervakning viktig för att kunna följa eventuella kumulativa effekter. Syftet med undersökningarna skulle vara att klarlägga kunskapsläget och ge möjlighet att identifiera behov av anpassningar för att lindra eventuella oförutsedda negativa effekter.

Summary

- There are currently no empirical studies of how offshore wind farms might affect migrating salmon in Swedish sea areas as there are currently no wind farms in the concerned areas.
- Based on the available knowledge on salmon biology and pressures from offshore wind farms, the risk of negative impacts of offshore wind farms on migrating salmon is assessed as low when fixed turbines are used, if there is a large distance between the turbines and wind farms are located offshore avoiding shallow water (limit around 30 meters depth).
- The risk of impact on migrating salmon is also assessed as low in the case of floating wind farms, but the uncertainty is somewhat higher. As cables for transporting electricity will be present in the water column, they may come closer to the salmon than when using fixed turbines. However, the range within which electromagnetic fields can be detected is very limited, not more than a few meters from the cables.
- Even if the risk is assessed as low, it is important to conduct follow-up studies in and around any wind farms that are established, with a focus on clarifying the behaviour of salmon close to turbines. If many wind farms are built, coordination of the monitoring is important to be able to follow potential cumulative effects. The purpose of such studies would be to gain empirical information and make it possible to document any unforeseen negative effects and initiate any needed adjustments to mitigate these.

2. Hur ser laxens livscykel och vandringsmönster ut?

- » Kunskapen om laxens vandringsmönster i Östersjön är begränsad men det är sannolikt att laxen under sin vandring använder de områden som är planerade som lämpliga för vindkraftutbyggnad.

3. Är östersjölaxen hotad?

- » Laxbestånden i Bottniska viken hade tidigare svag status men har återhämtat sig under de senaste två årtiondena. Överlevnaden till havs har dock sjunkit under senare år, vilket främst tycks drabba ung lax som nyligen vandrat ut från älvarna och orsaker till detta behöver klarläggas.

4. Vilken är risken för lax vid byggnation av havsbaserade vindparker?

- » När vindparker byggs är skyddsåtgärder viktiga för att undvika att marina djur skadas av impulsivt buller, och detta gäller även för lax. Det är viktigt att planlägga aktiviteter noggrant i tid för att undvika särskilt känsliga tidsperioder, som huvudsakliga vandringstider, och kumulativa effekter, om flera vindparker anläggs samtidigt i samma havsområde.

5. Kan laxen påverkas av havsbaserad vindkraft i drift?

- » Under driftsfasen bildar vindkraftverken nya strukturer i havet som kan locka till sig arter. En reveffekt skulle även kunna locka lax till tornens närhet. Om och hur laxen påverkas av detta är dock oklart.
- » Det är inte sannolikt att ljud från vindparker under drift är skadliga för lax mot bakgrund av att lax naturligt lever i älvar med hög ljudnivå och inte leker i de områden som är aktuella för vindkraft.
- » Fiskeridödligheten för lax i öppet vatten skulle kunna minska, om införandet av vindparker leder till minskat trålfiske i områden där lax kan ingå som bifångst.
- » Elektromagnetiska fält från elkablar skulle kunna påverka laxens beteende. Risken för negativ påverkan är dock låg om kablarna isoleras väl och särskilt om vindparker anläggs med ett långt avstånd mellan tornen på ett inte alltför grunt vattendjup.

6. Hur kan man undvika risker för lax vid havsbaserad vindkraft?

- » Noggrannhet vid både planering, miljökonsekvensbeskrivning, tillståndsprövning och införande av kontrollprogram är viktiga för att undvika och minimera risker för lax vid utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

7. Vilka andra faktorer påverkar statusen hos lax?

- » **Laxen påverkas även av andra mänskliga faktorer som behöver beaktas vid en ekosystembaserad förvaltning** (Gillson m.fl. 2022, Dannewitz m.fl. 2023).
- » En viktig faktor är **fiske**, där laxen exploateras i havsfisket, under lekvandringen längs kusterna och i älvarna. **Förstörelse av livsmiljöer i sötvatten** påverkar laxens fortplantning, liksom **kraftverk och dammar** i vattendrag som påverkar laxens möjligheter att vandra upp- och nedströms.
- » Därtill kan höga populationer av **säl och fiskätande fågelarter** som skarv påverka laxbeståndens status och utveckling. En annan påverkansfaktor är **sjukdomar**. Till exempel finns det periodvis i vissa områden dödlighet i laxsjukdomen M74 (Miljöfaktor-74), vilken främst kännetecknas av dödlighet hos nykläckta yngel, och sedan 2014 har "Red skin disease" tillkommit i flera älvar runt Östersjön och lett till död av infekterad lekfisk och minskad rekrytering.
- » **Klimatförändringar** påverkar laxen till exempel genom **ökande vattentemperaturer och ökad risk för extrema flöden**, som torra eller översvämning (Bartolino m.fl. 2023). Laxodling och utsättning av odlad lax kan också orsaka risker för vildlaxbestånd, liksom invasiva arter och föroreningar (Dannewitz m.fl. 2023, Gillson m.fl. 2022).

8. Kunskapsbehov

- » Det saknas jämförbar rumslig information om laxens vandringsmönster i svenska havsområden, särskilt utanför de områden där fiske bedrivs, eftersom den information som finns idag baseras på stickprov från yrkesfisket.

Slutsatser för svensk havsplanering

- » Förslag till reviderade havsplaner kommer att inkludera fler områden för energiutvinning/havsbaserad vindkraft än nu beslutad plan.
- » De tre havsplanerna kommer tillsammans att vägleda om energiutvinning för motsvarande 120 TWh årlig energiproduktion, motsvarande en ca 40-procentig energiutbyggnad på planernas energiområden.
- » Havsplanen innehåller vägledning om särskild hänsyn till höga naturvärden (n-områden) och utredningsområden för energiutvinning (Eutr.) för fågel. I övrigt ingen specifik vägledning om vilka energiområden som är mer lämpliga än andra eller turordning för etablering/byggnation i sekvens.
- » Stort ansvar läggs till verksamhetsprövningsskedet på projektnivå.
- » Utifrån resultaten från SLUs bedömning ser HaV en begränsad risk för kumulativa effekter på laxens förutsättningar för att vandra om hänsyn tas för att minimera etablering elektromagnetiska fält, och där det är möjligt undvika kustnära områden med grundare vatten.
- » I praktiken kommer byggnation ske stegvis med kontrollprogram som bör inkludera uppföljning av påverkan på vandrande lax.

Tack!

**Havs
och Vatten
myndigheten**

